

שואל פרק שלשה ועשרים שבת

בג א מיי פכיו מהל' שבת הלכה כ' סמנ שס טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף א:
 ב מה מיי פ"ד מהלכות אכל הלכה ה סמנ עשן 3 טוש"ע יו"ד ס"י שלט סעיף א:
 בוח א סמנ עשין עט:
 בור ד מיי פ"ד מהלכות משנה הלכה א:
 בור ה מיי פ"ה מהלכות משנה ענייני הל"ח (וכה) ע"כ ס"ט הל"ח טוש"ע יו"ד סימן רמז סעיף ג.

שימטין. שלא יסריח מחמת חוס הסדין והכרסי: קושטין **אס הלחי.** של מת שהיה פיו הולך ונפתח קושטין את לחיו כדי שלא יפתח פיו יומר: **ולא שיעלה.** להסגר ממה שנפתח דהיינו מזוז אכר אלא שלא יוסף ליפתח: **סומקין אופה בספסל.** שהרי תורת כלי עליו: לא **שעלה.** דהוא ליה צונה: **גב' ואמר לו אין סדין.** אלמא דבר האסור לטלטל אסור לסוך: **קרקע בקרקע מיהלף.** כלומר יהוא ללא משוס זכטול הוא אלא משוס אשווי גומות ואע"ג דמרחץ רפפת אבנים הוא וליכא למישש לאשווי גומות מיהלף מיהא בקרקע אחר: **כל זרכי המס לאשווי מאי.** דלא תנן: **כלי מיקר.** שמצויים קריות כגון זכוכית: **ואף שלמה אמר בחכמתו.** שכריסו של מת נופחת ונצקעת: **זו חוט השדרה.** שהוא כמין חבל ולבן ככסף: **זו אסה.** שהוא מעין של תולדה כמו גולות מים (יהושע טו): **זו פרש.** וגלגל לטון גלגל (יחזקאל ד): **אל הבור.** שנופל לתוך פיו: **כהגים.** צמעוניס: **בתנ"י.** אין מעלמין. אס ענינו צבצמיתא צגמ' צכטורה מועט מקרב מיתתו: **גב' אוהו צשני גודלי רגליו.** עולין צכצצעותי: **וחסכו.** לטון חיותכס: **אריה אזי טרי לא נפיל.** להורגן כדכתי'

תורה אור השלם

1 עד אשר לא ירחק חבל הקסף ורחק גלח היהוב ורשבר בר על המבוע ונרץ הגלגל אל הבור:
 קהלת יב ו דהני גער לבס את הנרע ויריתי פרש על פניכם פרש חגיבי ורשי אהבם אלו:
 מלאכי ב ג במותם חפשי בנוו הללים שבכי קבר אשר לא וברכם עוד ורחמם מנרץ גנור:
 תהלים פא ו דארוץ באבן וחתכם יתה על כל חת הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמש האדמה ובכל דגי תהם בקיבים נתנה:
 בראשית ט ב ו אדם ביקר כל יליו נמשל כבהמת נרמה:
 תהלים מט י ג חבר את בוראיק בימי בורחתיך עד אשר לא יבאו ימי הקדעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בדם חפץ:
 קהלת יב א ו כי לא יחדל אביון מקרב ודארץ על פן אביו מקרב לאמר פתח תפתח את ירך לאחיק לענר ולבאיך בארצך:
 דברים טו א ו נתון נתנו לו ולא ירע לברך בתתק לו כי בגולל הדרך הזה יברך:
 אלהך בכל מעשה ובכל משלת ירך:
 דברים טו א ו ולא יבקך בךך מאומה מן החרם למען ימות:
 מחרון אפו ונתן יך רומים ורחמך ורחמך כאשר נשבע לאבותיך:
 דברים יג יח עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והחוכמים ושב העינים אחרי הנפש:
 קהלת יב ב

גליון הש"ס

גב' קרקע בקרקע מחילפא.
 סה"ל לעיל דף טז ע"ב וע"י מסופוט סס ד"ה גוריה:

מוסף רש"י

אמר לו אין מדיחין. למה לחי לאשווי גומות (ע"כ טז).
 בקיטין. מסורת מכוונת (ע"כ טז).
 (ע"כ טז).
 לא יחדל. משמע לעולם.
 חלמא יס עניות ועשירות.
 ש"מ תמות שנמנחו הנפילים ולא יהיה כעני עד (וכהי ד) לא ליתות המשת תנכלו, שכן מן העולם היה, דלס כן חלן יך אכינו (ע"כ טז).
 הדרן עלך שואל

שימתין א קושטין את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסף א וכן קורה שנשברה סומקין אותה בספסל או בארוכות המטה לא שתעלה אלא שלא תוסף: **גב' והאמר רב יהודה** אמר שמואל מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ביקש להדיח קרקע אמר לו אין מדיחין לסוך קרקע אמר לו אין סכינ קרקע בקרקע מחילפא מת בקרקע לא מיהלף כל לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין על כריסו כדי שלא (א) תפוח ופוקקין את נקביו כדי שלא תיכנס בהן הרוח ואף שלמה אמר בחכמתו (ב) עד (א) שלא ירחק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוע גולת הזהב זה אמה ותשבר כד על המבוע זה הכרס ותרוע הגלגל אל הבור זה פרש וכן הוא אומר (ב) ויריתי פרש על פניכם פרש חגיבים אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב חנא אלו בני אדם שמניחין דברי תורה ועושין כל ימיהם כהגים אמר רבי לוי אמר רב פפי א"ר יהושע לאחך שלשה ימים כריסו נבקעת

ומוראכס מרי וכתיב על כל חית הארץ ופ"י ארי: **כדכתיב בר אבא.** דקנסה עליו מיתה ונדמה לארי צכהמה: **נמשל.** מי שחיה מושלת זו צדוע שצכהמה נדמה: **עשה.** לזקה: **עד שאסה מואל.** למי לעשות: **ומאוי לך.** ממון: **ועודך צידך.** עורך צרשותך קודם שממות: **לא זנוס.** לא דבר לזכות זו שכולס עשירים: **ולא חובב.** לאמך לז ולקפון יד: **על מדה זו.** שלא יבא לדי עניות דדבר המזומן הוא לנא או עליו או על בנו או על זן בנו: **ונטן לך רחמיס.** שמרחם על הצריז: **זו פרחס.** המנח שהוא חלק ומצחירס יומר מכל הפרעוף: **זו חוטס.** שהוא תואר פני אדם: **זו נשמה.** כדכתיב נר אלהים נשמת אדם (משלי כ): **הנסתוס.** לחיים: **ושנו העכיס.** חשכת עינים יבא יוקסה המאור אחר שירצה צרכיה צוקותו מחמת תשוע כח זריות רבות עליו: **מרות.** מאור עינים: **אפילו מליא.** כחלף צענינו כמכחול גדול: **כאזכנסה של גרדאי.** כוד של גרדייס אזכנסול"ס צלע"ז: **אוקומי** (א) המאור מוקסם שלא יחשיך ויתר ממה שהוא: **מאי קמ"ל.** צהא דלאמר אפי' כאזכנסה דגרדאי: **אניס.** עב: **מכותלף.** עץ שהוא מכניס צשופרת ונותן צענינו וקורין לו מכחול: **פיכלף ועיורף.** שיכול צניס ועיורון הדמעה: **של צני.** מתוך אצל זכרה: **של**

ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי: **בתנ"י.** אין מעצמין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש י המעצמים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים: **גב' תנו רבנן** המעצמו עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים משל לנר שכבה והולכת אדם מניה וצבעו עליה מיד כבתה תניא רשב"ג אמר הרוצה שיתעצמו ענינו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי ענינו ואוחו בשני גודלי רגליו והן מתעצמן מאליהן תניא רשב"ג אמר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת תורה חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו כיון שמת אדם בטל מן המצות והיינו דא"ר יוחנן במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ותניא ר' שמעון בן אלעזר אמר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים שנאמר ומוראכס וחתכם יהיה כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו אמר רב פפא נקיטינן אריה אבי תרי לא נפיל הא קא חזינן דנפיל הוא כדכתיב כר אבא דאמר רמי בר אבא אין חיה שולטת באדם עד שגדמה לו ככהמה שנאמר אדם ביקר כל יליו נמשל כבהמות נדמו אמר רבי חנינא אסור ליטן בבית יחידי וכל היטן בבית יחידי אחתו לילית ותניא רשב"ג אמר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועורך בידך ואף שלמה אמר בחכמתו זכור את בוראך בימי בחורותך עד [אשר] (ש) לא יבואו ימי הרעה ואלו ימי הוקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד שנא' כיו לא יחדל אביון מקרב הארץ תניא ר' אלעזר הקפר אמר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו שאם הוא לא בא בנו ואם בנו לא בא בנינו בא שנאמר כי בגלל הדבר הזה תנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם א"ר יוסף נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני והא קא חזינן דמיעני אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר אמר לה רבי חייא דכיתיהו כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא כי היכי דלקדמו לבניך אמרה ליה מילט קא ליימת להו אמר לה קרא קא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם תניא ר' גמליאל ברבי אמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך הכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים ועד אשר לא תחשך השמש והאור זו פדחת והחוטם והירח זו נשמה והכוכבים אלו הלסתות ושב העינים אחר הגשם זו מאור ענינו של אדם שהולך אחר הבכי אמר שמואל האי דמעתא עד ארבעין שנין הדרא מכאן ואילך לא הדרא ואמר רב נחמן האי כוחלא עד ארבעין שנין מרווח מכאן ואילך אפילו מליא כאביסנא דגירדאי אוקומי מוקים ארווחי לא מרווח מאי קא משמע לן דכמה דאליים מכוחלא טפי מעלי ר' חנינא שכיבא ליה ברתיא לא הוה קא בכי עלה אמרה ליה דכיתיהו תרגולתא אפיקת מביתך אמר לה תרתי תכלא ועיורא סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קצרתה שש דמעות הן שלש יפות ושלוש רעות של עשן ושל בכי ושל

א לעיל מג. ב לעיל מ. א בקרה אכר לה (א) נגי הערך לין מהלמין סי וכל המלמין סי פירוש סוממין עיני המת לאחר המיתה כדי שלא יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:
 איבעיא לכו מהלמין מן או ממלמין וכו' ואשר ע"כ כבוד שלט יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:
 איבעיא לכו מהלמין מן או ממלמין וכו' ואשר ע"כ כבוד שלט יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:
 איבעיא לכו מהלמין מן או ממלמין וכו' ואשר ע"כ כבוד שלט יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:
 איבעיא לכו מהלמין מן או ממלמין וכו' ואשר ע"כ כבוד שלט יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:
 איבעיא לכו מהלמין מן או ממלמין וכו' ואשר ע"כ כבוד שלט יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:
 איבעיא לכו מהלמין מן או ממלמין וכו' ואשר ע"כ כבוד שלט יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:
 איבעיא לכו מהלמין מן או ממלמין וכו' ואשר ע"כ כבוד שלט יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:
 איבעיא לכו מהלמין מן או ממלמין וכו' ואשר ע"כ כבוד שלט יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:
 איבעיא לכו מהלמין מן או ממלמין וכו' ואשר ע"כ כבוד שלט יהיו עיני פחותות כענין שנאמר ויוסף ישיח ידו על עיניך ע"כ וע"י לעיל דף ע:

הגהות הב"ח

(א) גב' שלא יהא מכות:
 (ב) רש"י ד"ה אוקומי:
 מוקים המאור שלא:

לעני רש"י

אינישבויל"ש
 ואנישבויל"א הקורח
 שאלהן מחובר השתי:

רבינו חננאל

אראילו דברי ר"מ נסביה
 בדוך גררה בפרק כירה
 בנינו דברים של (חול)
 נקישן אסור
 בלה"ק נבלשן חול אל
 אמ הוא לאפרשי מאיסורא,
 כנון זה שא"ר פאר
 להלמידיו אין מדיחין ואין סכין בלשה"ק, אבל הרוחה ששכין ומדיחין המת לא יחיר הרוחה וסכיב בקרקע, ולפיכך תחיר ר"מ הדיחת המת וסכיבו ולא גזר סיבת המת והדחתו מפני סיבת מרחץ והדחתו.
 כלל זה להביא הא דת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על כריסו בשבת שלא תפוח, ופוקקין נקביו בשביל שלא תיכנס בהן הרוח, ואף שלמה אמר בחכמתו עד אשר לא ירחק חבל הכסף וכו', ופשוטה היא אין מאמצין את המת בשבת וכו'.
 פ"י מאמצין סוממין את עיני המת.
 ח"ד המאמץ עם יציאת נפש אפילו בחול הרי זה שופך דמים משל לנר שכבה וכו'.
 תניא ר"ש בן אלעזר אמר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת שנומד ומשמר שבתות הרבה, דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת לפי שבטל מן המצות, והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות.

א) נראה דסבר כן אחס
 מינות וסיך לכה נמקשין
 כלן נגמי והאלמ ר"ש
 מעשה בתלמידו של ר"מ:

של צים הכסא. מתוך יסורין: של פירוט. כגון ריח חרדל: הכסלים. ליפלאנק"ש: והלנעות. שהן שומרין בני המעיים ומיומו של אדם וסוגרין צעדם: אלו שוקיים. שכחו של אדם נסמך עליהם: לני אצידן. מקום העשוי להמוכה שם לדוקים וצייטמקיס⁶ עם ישראל במקראות: עור סגג. ההר נעשה סגג כלומר ראשי לנץ: סחרוני גלידין. קציבותיו של הר מלאו קרח כלומר שפמי חוקני הלבינו: ללבושי לא נחנין. קולי אינו נשמע: טחנוטי. השנינים: אדלא אצידנא בחישנא. אחר מה שלא אבד ממני אני מפשפש. מרוב זקנה אני הולך שחוח ומנענע ונראה כמי שמצקש דינר הנאכד לו: סרסי ענא מלגס. טובים צ' הרגלים של ימי צמרות מג' של זקנה שזריך משענת עם רגליו: ווי לה. חבל עליה כלומר קולי לו להתאונן ולנעוק ווי ההולכת ואינה חוזרת: גלינא דוורדא. מר של וורד: חילפי אורטיא"ש: דוק כנני ופשפח בניגרי. אכול הרצה ותמצא האכילה בפסיעותיך שיחוק כחך. דוק כמו אכלה מדקה (דניאל¹) לשון כוסם: שרי שקין. פמה פיך: גווא. סריס ודוקי היה: מהכא לקרחינא כמה הוי. כמה מהלך יש מכאן עד הקרח. ולהקניטו על קרחתו נתכוון: כמהכא לגווינא. כמו שמכאן עד הסריס: אמר ליה לדוקי צרחא קרחא צארבעט. שהקרח לקוח בצרבע. צרחא קרחא הוא עו על שם שאינו מלוכש צלמר כחלל קרוי קרחא: אמר ליה. רבי יהושע: עיקרא שליפא. שה שנינו עקורים ומתוקין לוקמין בשמנה: חוייט. לדוקי רבי יהושע דלא סייס מסכאיס: קרחא מלויינא. אמה הקרח צמריצה אמה צאת עמדי צממיה: אמר לו רבי יהושע עיקרא שליפא סוכפה. אמה הסריס להקניטו ולהתמוכה עמי צאת: לא הקבלנו פינד.

הגהות הב"ה

(ה) גמ' נעשה לבו מתיס מתיס וינאץ ששקד:

לעזר רש"י

ליפלאנק"ש [פליק"ש]. כסלים (השירים הנימיים של הירך סמוך ללילה). אורטיא"ש: סריפיה. צינפי"ש: הקיבה המלישת של מעלי גורה. הנק"א. ירך.

רבינו חננאל

א"ל קיסר לר' יהושע מ"ט לא אחית לבי אבידן. פ"י בי בדין. בית שמעון צבין שם החכמים ונושאין ונותנין בדיני כל אומה ולשון. השיבו ר' יהושע טור תלג, סחרוני גלידין, כלבוהי לא נחנין. טחנוטי לא טחנו, כבי רב אמרי (או לא אורטיא"ש: סריפיה). או דן פי' בו (אדלא אבדן בחשונא). ופירשו ההר כסוה סגג ודומה האדם להר. כלומר ראו כיסחו השיבו, וסביבותיה שהן הלהים נעשו גלידין והוא הקרח שנקרא גליד, והרובן והלשון אינן מרמזין קול, כבי שהן השנים אינן שוחנין המאכל. אדלא אבדן בחשונא. כלומר הוקן שאינו מביט מה שבפניו מתיירא ויכא ימה ראשו באבן או בכיווצא בה, וממשיכו בידו ונראה כאלו ממשש בידם שגבר לו ודחו כמין ממשש הוקן מה שלא אבד. טבי רחי מתלת. פ"י ירחו הוא טוב המחלך על ב' ירחי הוא מן הוקן שזריך משני כמין קל או שבת להישני אליו והוא כמו רגל שלישי. וכל על דאולא ולא אחיא. פ"י הבחורות הולכת בשוקיך האדם אולה חזרות אליו. ינקותא כיללא אורדי. הבחורות כיצד של וורד ריחו נודף, ושל זקנה כח של חילף שריחו מאוס. דוק ככני ותשכח בניגרי. טוחן ככני בשנינים, כלומר אכול כחי שיהיה לך כח הולך בגלידין. א"ל הוא גאזא. חתוך הערה הוא כריס. א"ל לר' יהושע כן קרחה מהכא לקרחינא כמה, ביקש להודיעו שהוא קרח והזכיר לו דברים כמלעג. והשיבו ר' יהושע כמו הכא לגווינא, כלומר אתה גוי. עוד אמר ליה ברחא קרחה בארבע. פ"י (אס) [ערוך] ככש גדול בר' כספים. השיבו ר' יהושע (הדברים מביחין שגם אילו דברי הסריס הם שבקשו להודיעו כי השלוף ביוקר יותר מן הקרח, ילמדנו רבינו), איקא שליפא בתמניא, פ"י עוד תיש נתוק ביצים בשמונה כספים, שמכשין אותו לעשותו נודות של שמן. חזייה דלא מסיים מסנאי, פירוש ראונו יחף כו'. א"ל קרחה מצוי, פ"י א"ל קרחה מריבה תחרור, כדכתיב ון לריב ומצה וגו'. השיבו ר' יהושע תיש נתוק תוכחה, אינם דברי ריב אלא דברי תוכחה. מפני מה לא הקבלנו פינד, למה לא באת אלינו להתראות פנים. מיכן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות. פ"י מתרפטות, משתרבות והוא מתרפפות אינם מתאמצת להסתם הפה בחזקה. גבשושית, פ"י גב קטן של עפר. קליבוטס, פירוש (מן) [בין] הפקולות, ומפורש באילו טרפות תרבה דאקליבוטסא. ותפר האביונה זו המדה, כמו בטלה ממנו תאות אשה. פ"י טלגינא, כמו על שאין בה ממש.

שואל פרק שלשה ועשרים שבת

קנב.

לא הקבלת פני. ודרך עונה קאמר ליה: סלעים. קטנים נעשו גבוהים זקנתי: קרובים. נדמין לי כרחוקים: שמים נעשו לי שלג. שזריך אני משענת: שמים שלוש כבים. אבד שמשי: ליטנא אחרינא קרובים נעשו רחוקים. מרוב חלשות של אדם כשמוקין זריך להרחיק רגליו זה

מזה: שאינו עוין. שאין בני מעיו עומין אכילתו: קורקנן. הוא המסס שקורין זינפי"ל: כל בנות השיר. כל קולות של שיר היוין ליה שומה: שדעסן של זקנים משפוט. דכתיב האדע זין עוב לרע וזקנה מרובה קאמר: מפרפטות. ממזקעות. כמו מנעל המרופט (לעיל דף קמ"א): מסכדווס. כמו ואזינו הכבד (ישעיה¹): שטוף. כמו סוס שטוף בצלמחה (ירמיה²)

להוט אחר הדבר ורודף: ועעס זקנים יקח. וע"כ מדקשי קראי אהדי חד מתוקס צחממיס ומד זוקני שאוק: מגצוה ייראו. יראיס היס הזקנים מגבשושית שצדכריס ואומריס גבוהים היס: סופיס. פחדיס: וינאץ השקד. אינן של שקדים יפיץ ויהיו צולטין נניס שלו: זו קליבוטס. ועס של הנק"א שהיך מקוע צו צולט ויונא מרוב תשות כמו: ויסכלל הסגג. דומה עליו כסבל משא כבד: וספר האציונא. מצעל המלוה חמדת משמיס: פסיק סידרא. מסדר פרשיות של פסוקים: נגיד ואיסנת. רב: חמדיה. תלמות: זו אשה. אס לא על פי גורת המלך לא היטה ראויה להתמוות לה שהיא כחמת מלחה מיאוס והכל רניס אחריה: מדור לפי כבודו. מללא כמיז אל צית העולם שי"מ כל אהד ואחד לצית המוקן לו: בשער אהד. אף כאן הכל ממייס בענין אחד: שאדם עושה צילדווס. רוב משמיס: משחיריס פניו. ממיס כמו: שאין לו מנחמיס. אין לו אצלניס שיהו לריינין לנחמו: צמקווס. צמקוס שמת שם: כל

ושל בית הכסא רעות של סם ושל שחוק ושל פירות יפות יביום שזוועו שומרי הבית והתעותו וגו' ביום שזוועו שומרי הבית אלו הכסלים והצלעות והתעותו אנשי החיל אלו שוקים ובטלו הטוחנות אלו שינים וחשכו הרואות בארובות אלו עינים א"ל קיסר לר' יהושע בן חנניה מ"ט לא אחית לבי אבידן א"ל טור תלג סחרוני גלידין כלבוהי לא נבחין טחנוטי לא טוחנין בי רב אמרי אדלא אבידינא בחישנא⁶ תניא רבי יוסי בר קיסמא אומר טבא תרי מתלת ווי לה לחדא דאולא ולא אחיא מאי היא א"ר חסדא ינקותא כי אחא רב דימי אמר ינקותא כלילא דוורדא סבותא כלילא⁷ דחילפא תנא משמיה דרבי מאיר דוק בככי ותשכח בניגרי שנאמר² ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו א"ל שמואל לרב יהודה³ שיננא שרי שקין ועייל לחמך עד ארבעין שנין מיכלא מעלי מכאן ואילך משתי מעלי א"ל ההוא גוואה לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינא כמה הוי א"ל כמהכא לגווינא א"ל צדוקי ברחא קרחא בארבעה אמר ליה⁴ עיקרא שליפא בתמניא חוייה דלא סייס מסאניה א"ל דעל סום מלך דעל המור בן הורין ורמנעלי בריגלוהי בר איניש דלא הא ולא הא דחפיר וקביר מב מיניה א"ל גווא גווא תלת אמרת לי תלת שמעת הדרת פנים זקן שמתח לב אשה³ נחלת ה' בניס ברוך המקום שמנעך מכולם א"ל קרחא מצווינא אמר ליה עיקרא שליפא תוכחה א"ל רבי לר' שמעון בן חלפתא מפני מה לא הקבלנו פינד ברגל

כדרך שהקבילו אבותי לאבותך א"ל סלעים נעשו גבוהים קרובים נעשו רחוקים משתים נעשו שלש משים שלום בבית בטל:⁴ וסגרו דלתים בשוק וגו' אלו נקביו של אדם בשפל קול המחנה בשביל קורקבן שאינו מוחן ויקום לקול הצפור שאפילו צפור מגערתו משנתו וישחו כל בנות השיר שאפילו⁵ (קול שירים ושירות) דומות עליו כשוחה ואף ברזילי הגלעדי אמר לדוד⁵ בן שמנים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע מכאן שדעותן של זקנים משתנות אם יעעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה מכאן ששפתותיהן של זקנים מתרפפות אם אשמע עוד בקול שרים ושירות מכאן שאונייהם של זקנים מתכבדות אמר רב ברזילי הגלעדי שקרא הוה דההיא אמתא דהוויא בי רבי בת תשעין ותרתין שנין והות טעמא קידרא רבא אמר ברזילי הגלעדי שמוף בומה הוה⁶ וכל השמוף בומה⁷ זקנה קופצת עליו תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם שנאמר⁶ ביישישים חכמה ואורך ימים תבונה ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן שנאמר⁷ מסיר שפה לנאמנים ומעם זקנים יקח⁸ גם מגבוה ייראו שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהוי הרים. ושא הענין פירשוהו בעקצת ההגדה וכך אמרו, רחוקים נעשו קרובים אילין עיני דהוון חמיאן מרחוק אף מקרוב ליתנון חמאן, קרובים נעשו רחוקים אילין אודניא דהוון שמעין בחד זמן כדו אף במאה מיתנין ליתנון שמעין, בי נעשו ג' חוטריא ותיקין ריגליא, תאוה שהיא מעלה שלום בין איש לאשתו.

בית אש לאשתו.

עין משפט

מה א מיי פ"ד מהלכות דעות ה"ט טור ש"ע ל"ח סימן רמ סעף ב ב' מיי פ"ג מהל' אגל הלכה ד סמנ פשין צ ט"ז

תורה אור השלם

1 ביום שקבעו שקרי הבית והתעונו אנשי החיל וקבלו הטוחנות בי מעטו והזכירו דריאות בארבות: קהלת ב' ג

2 בי עשה נעשה את כל הקרב אשר יקא מפניו לקשר למלכת השמים והשך לה נקבים כאשר עשיתו אגרו ואבתיו מלבינו ושירנו בערי יודיה והצות וירשלים וישבע לחם ונהיה טובים ויעה לא ראינו. ירמיהו מד ו' 3 הנה נחלת יי בניס שךר פרי הקטן: תהלים כבו ג 4 וסרו דלתים בשוק בשפל קול השחרה ויקום לקול הצפור ישחו כל בנות הקנה: קהלת ב' ד 5 בן שמנים ענה אנכי היים האדע בין טוב לרע אם יעעם עבדך את אשר אכל ואת אשר אשתה אם אשמע עוד בקול שרים ושירות וקנה יחיה עבדך עד למשא אל ארני המלך: שמואל ב' ט' ו' 6 ביישישים חכמה ואורך ימים חכמה: איוב ב' כ' 7 מסיר שפה לנאמנים ועעם זקנים יקח: איוב כ' 8 גם נקבת קרא ותחתיהם בדרך וינאץ השקד ויסתכל הקנב והפר האביונה פי הלך האדם אל בית עולמו וסבבו בשוק הספדים: קהלת ב' ה

9 בי הוא אמר ויהי הוא ענה ויעמא: תהלים לג ט 10 והסיר פנס מלפך והעבר רעה מבשרך כי תלדות והשחרות תכל. קהלת יא י 11 אך בשרו עליו יאבב ונפשו עליו תאבל. איוב יד כב 12 ויבאו עד גן האגד אשר בעבר הירדן ויספדו שם מספר גדול וכבד מאד ועש לבניו אכלו שבעת ימים: בראשית ג' י

רב נסים גאון

אמר לה סלעים נעשין גבוהים. כמו שנאמר אח"כ שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהוי הרים. ושא הענין פירשוהו בעקצת ההגדה וכך אמרו, רחוקים נעשו קרובים אילין עיני דהוון חמיאן מרחוק אף מקרוב ליתנון חמאן, קרובים נעשו רחוקים אילין אודניא דהוון שמעין בחד זמן כדו אף במאה מיתנין ליתנון שמעין, בי נעשו ג' חוטריא ותיקין ריגליא, תאוה שהיא מעלה שלום בין איש לאשתו.

א) גי'א טילא וכן לקמן,
ב) גיל רבתי וכו' כדכ"ד
וה"ש"א; ג) נספחים ג.
ד) נאבות פ"ב מ"ו;
ה) נעיל פ"ג; ו) ויבנות
ק"ג; ז) נש אילת אלעזר;
ח) נדכרס סח;

תורה אור השלם

1 ואזניך תשמענה דבר
מאחריו לאמר זה הדרך
לבו בו כי תאמנו ובי
תשמאלה; ישעיהו ל כא
2 גם מנבה ד"א ורתתתים
בדרך ונאץ השקד
והסבל הקוב והפר
האבינה כי הלק האדם
אל בית עולמו וסבבו
בשוק הספדים;

קהלת יב ה
3 בכל עת ידיו בדרך
לבנים ושמע על ראשו אל
קחלת ח
4 לכן פה אמר אדני
אלהים הנה עבדי יאכלו
ואתם תרעבו הנה עבדי
ישתו ואתם תצמאו הנה
עבדי ישקחו ואתם
תבישו ישעיהו סה יג
5 הנה עבדי ירנו משוב לב
ואתם תצעקו מפאב לב
ומשקר רוח תפיליה;
ישעיהו סה יד

הגהות הב"ח

א) נב' טא' לבן ס' אמר;
ב) רש"י ד"ה דטו וכו';
ג) רש"י ד"ה וכו' וכו';
ד) ר"ה
זונן וכו' לכו בו מלמדי;
ה) ר"ה ו"ש שפני וכו'
ימות שישבו בתשובה;
ו) במשנה מן שהמשך לו
בדרך; ז) רש"י ד"ה מ'
שהמשך לו נתן;

גליון הש"ס

נכרא בני גיליא אמרי
עשה דברים לפני מלתך.
מסקת שמות פ"ג ה"ו:

מוסף רש"י

נתון כיסו לנכרי. ולא
יטלטלו שמות פחות מארבע
אמות (לעיל ז').

שואל פרק שלשה ועשרים שבת

קנג.

עין משפט
נר מצווה

נא א מ"י פ"ו מהלכות
תשובה הלכה ג:
א ב מ"י פ"ו מהלכות שבת
הלכה כג סמג לאין סה
טו"ש"ע א"ח ס' רסו סע"ף
א וספ"ק ח וספ"ק שטו סע"ף
ה:
ב ג מ"י פ"ב שם הלכה ו
סמג שם טו"ש"ע א"ח
ס' רסו סע"ף ג:
ג ד מ"י פ"ב שם הל'
י סמג שם טו"ש"ע שם
סע"ף ט:
ד ה מ"י פ"ו שם הלכה כג
סמג שם:
ה ו ז מ"י שם א"כ שם
הלכה ו סמג שם טו"ש"ע
שם סע"ף א:
ח ט מ"י פ"ב שם הלכה
ו סמג שם טו"ש"ע שם
סע"ף א:
י ט מ"י שם הלכה ו טו"ש"ע
שם ספ"ק ג:
יח י מ"י שם טו"ש"ע שם
סע"ף ד:
כ ל מ"י שם טו"ש"ע שם
סע"ף ה:

רבינו חננאל

איה בן עולם הבא כל
שיעור רבותיו נוחה הימנו.
כך שמענת דאן מעמיד
הדרן עלך שואל אדם
פ"ק עשרים וארבע
מי שהחשיך בדרך נתון
כיסו לנכרי וכו'. ואוקימנא
למתניתין דאין מעמיד
עצמו על ממונו, והתירו
לו לתת כיסו לנכרי בשביל
שלא ישאנו הוא בעצמו.
ובא רבא ודקיק ואמר דוקא
כיסו אבל מציאה דלא אתאי
לידיה לא התירו לו לתתו
לנכרי. ובמציאה דאתאי
לידיה ללישנא בורא עלתה
בתיקו, וכל תיקו דאיסורא
לחומרא, והילכתא כרבא
דאוקמא (לידיה) [למתני']
בכיסו ממש. אין עמו נכרי
מניחו על חמור. דייקתן
מינה בעת שמצויין ביחד
נכרי וחמור לנכרי יהיב
ליה מפני שאינו מצווה
על שביחתו של נכרי,
וכן לא התירו לו לתת
כיסו על החמור שהוא
מצווה על שביחתו אלא אם
אין שם נכרי אלא חמור.
וישראל חרש או שוטה
או קטן אינו נתון כיסו
לאחד מהן אלא נתון כיסו
על החמור. ולעולם לנרוע
שבהן נתון, כגון חרש
שוטה לשוטה נתון, שוטה
וקטן לשוטה נתון, והשוטה
גרוע בבני אדם שאין
הפרש בין אדם לבהמה
אלא הרעת והתבונה וזה
כיון שאין לו דעת כבהמה
חשיב. בזמן שאין עמו
נכרי ולא חמור אלא חרש
וקטן לאיזה מהן יתן כיסו,

אם צן עו"כ הוא. שאם כשר היה הכל צוכין עליו ומורדין דמעות
ומספרים שצחו: אחים בהספידא דהסס קאימנא. צשעת מיתמי
התאמץ בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו:
דהסס קאימנא. צשעת הספד ואשמע איך תחמם אלמלא אילטריך
לרצ לאזהוריה אהספדא. וכיון לרצ
גברא רצה וכן העולם גבא למה
ליה לאזהוריה הא אמר מהספידו
ניכר: הא דמחממן ליה. להספידא:
ואחים כו'. לעולם חמומי צעי שאין
צני אדם נכמרים כל כך על זקן
ומיאו לאדם חסיד כי מחממו
בהספידא מחממי וצכו כולוה ולמי
שאינו חסיד כל כך מחממו ליה ולא
מחממו: דסנו ליה נוטוה פומבדיטאי.
משום דמוכח להו צמילי דשמיא (א) וצני
פומבדיטאי רמאין הן כדלמרינן
בשחטת חולין (חולין קמ). פומבדיטאי
לויך שני אוספידן: ואזניך ששמענה
דבר מאחריו לאמר זה הדרך לנו
(א) צה. מאחרי מטתך כשמתות תשמע
כשיאמרו זה הדרך שהלך צה זה לנו
צה מובטח שהוא צן העו"כ: צ נוחה
הימנו. דעתם נוחה עליהם ממה
שזושטנין עליו ורואין צו: עשה
דברים. שיאמרו לפני מטתך בהספדך:
לאחר מנוסך. היא היא אללא שגגליב
היו הספדנין לפני המטה וציהודה
לאחר המטה: וכו"ש. שפני שאינו
יודע איזה יום ימות (ו) וטובה תשובה
יום אחד לפני מיתתו נמנא כל ימיו
בתשובה יהיו: בגדיך לבנים. נשמך
טהורה ונקיה: גלוס חסר צים
המלך. צממיה. הכל מוכן שזמא
יבהילנו לצב פתאום ואנו צריכין
ליכנס לסעודה מקושטין: גלוס יש
סעודה צלא טורח. עדיין יטרכו
לטרוח לצורכי סעודה של צית המלך
ויש לנו שהות הרבה להתקשט:
יעמדו ויראו. ואף לעו"כ צדיקים
יושדים ואוכלים ורשעים עומדים
ורואים: ח"מ אומר. אין עומדין
ורואין שא"כ הם היו נראים מן
הקדושים ולשמע שכן דרך המשמרים
עומדים ואין כאן צושה: זה לצי"ט.
שמונצן הצגד: אלו ספילין. שהם
שם משמן טוב דכתיב (ו) וראו כל עמי
הארץ כי שם וגו' ותנא ר"א הגדול אומר
אלו תפילין שצראש (ברכות דף א):

ונשמנתו עולה ושוב אינה יורדת. אף על פי כן כשהיא רואה
היא יורדת כי ההיא דלעיל דרצי אחי צר יאשיה
וכשהיא מעשה דר' צנאה דחזקת הצמים (צ"צ דף נח. נח.) דהוה
מציין מערתא כי מטא למערתא דאצרהס אצינו אשכמיה לאליעזר עבד
אצרהס דקאי אצבא אמר ליה מאי
קא עביד אצרהס כו' אמר ליה ניעול
וניתי כו' א"ע"פ שגשמתו היתה גזוה
מתחת כסא הכבוד. מ"ר:
הדרן עלך שואל
ב"י שהחשיך בו' חרש שוטה וקמן.
א"ע"ג לאמר לעיל צפרק כל
כמצי (דף קכא). גצי קטן שצא
לצבות דקטן העושה לעת אצינו אסור
מיהו הכא לא מיידי כגון דעביד הקטן
עקירה והנחה אללא כדלמרינן לקמן
גצי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה
וכשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:
כי
הדרן עלך שואל
ב"י שהחשיך בו' חרש שוטה וקמן.
א"ע"ג לאמר לעיל צפרק כל
כמצי (דף קכא). גצי קטן שצא
לצבות דקטן העושה לעת אצינו אסור
מיהו הכא לא מיידי כגון דעביד הקטן
עקירה והנחה אללא כדלמרינן לקמן
גצי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה
וכשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:
כי

הדרן עלך שואל
ב"י שהחשיך בו' חרש שוטה וקמן.
א"ע"ג לאמר לעיל צפרק כל
כמצי (דף קכא). גצי קטן שצא
לצבות דקטן העושה לעת אצינו אסור
מיהו הכא לא מיידי כגון דעביד הקטן
עקירה והנחה אללא כדלמרינן לקמן
גצי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה
וכשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:
כי
הדרן עלך שואל
ב"י שהחשיך בו' חרש שוטה וקמן.
א"ע"ג לאמר לעיל צפרק כל
כמצי (דף קכא). גצי קטן שצא
לצבות דקטן העושה לעת אצינו אסור
מיהו הכא לא מיידי כגון דעביד הקטן
עקירה והנחה אללא כדלמרינן לקמן
גצי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה
וכשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:
כי

הדרן עלך שואל

ב"י שהחשיך בו' חרש שוטה וקמן.
א"ע"ג לאמר לעיל צפרק כל
כמצי (דף קכא). גצי קטן שצא
לצבות דקטן העושה לעת אצינו אסור
מיהו הכא לא מיידי כגון דעביד הקטן
עקירה והנחה אללא כדלמרינן לקמן
גצי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה
וכשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:
כי

הדרן עלך שואל

ב"י שהחשיך בו' חרש שוטה וקמן.
א"ע"ג לאמר לעיל צפרק כל
כמצי (דף קכא). גצי קטן שצא
לצבות דקטן העושה לעת אצינו אסור
מיהו הכא לא מיידי כגון דעביד הקטן
עקירה והנחה אללא כדלמרינן לקמן
גצי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה
וכשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:
כי